

Mekânsal Taşıma* ve Yeniden İnşa Sürecinde Bir Göçmen Eğlencesi: Eskişehir Özbek/Afgan Nişan Örneği**

An Immigrant Ceremony During The “Habitat Transference”* and Reconstruction Process: The Case of Eskişehir Uzbek/Afghan Engagement**

Ezginur KÜÇÜKDÜRÜM¹

¹(Doktora Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzikoloji Doktora Programı, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar /

Corresponding author : Ezginur KÜÇÜKDÜRÜM

E-posta / E-mail : ezginurkucukdurum@gmail.com

*Bu terim, Coşkun ve Çetin'in (2022, s. 395) "Afgan Özbek Göçmen Kadınlarında Cinsiyet Rollerine Göre Mekan Kullanımı ve Kültürel Uyum Sorunları: Ovakent (Hatay)" başlıklı çalışmasında tanımlandığı şekliyle kullanılmıştır.

**Çalışmanın ön saha ve görsel-işitsel veri kayıtları, 2018 yılında Eskişehir'de katılım gösterilen Afganistanlı Özbek göçmenlerin nişan eğlencesinde, gerekli izin ve onaylar doğrultusunda kaydedilmiştir.

*This term is employed as defined in Coşkun and Çetin's (2022, p. 395) study entitled 'Space Use and Cultural Adaptation Problems According to Gender Roles in Afghan Uzbek Immigrant Women: Ovakent (Hatay).'

**The fieldwork and audio-visual data recordings for this study were conducted during the engagement celebration of Afghan Uzbek migrants in Eskişehir in 2018, with necessary permissions and approvals obtained in accordance with current voluntary principles and personal data protection standards.

ÖZ

Global ve post-modern bir dünya-sistem eleştirisi olarak günümüzde önemli politik, ekonomik ve sosyokültürel bir mesele olan göç ve göçmenlik; 20. yüzyıl sosyal kuram ve teorilerinin düşünsel arka planını oluştururken özellikle küreselleşme, kentleşme, sosyal yapı ve kültürel etkileşim odağında çokkültürlü ve kolektif bir temsiliyet kazanır.

Göç olgusunun hem göç etmiş gruplar hem de göç edilen bölge halkı ile içine girilen çoklu ve katmanlı bir kültürel etkileşim/iletişim süreci olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu süreç, gündelik yaşamda her türlü performansa yansımaktadır. Biyolojik, psikolojik ve sosyolojik bir varlık olan insan, çevresi ile kurduğu iletişim ve etkileşim sonucu, içinde bulunduğu mekân ve zamana çeşitli anlamlar yükler. Bu anlamlar bir takım sembolik göstergeler içerir. Kültür, insanların bu sembollere yükledikleri anlamları ifade eder ve dolayısıyla değişken, geçirgen ve devingen bir süreçtir.

Çalışma, 2018 yılında Eskişehir'de katılım sağlanan, Afganistanlı Özbek göçmenlerin nişan eğlencesinden toplanan görsel-işitsel verilerin içerik analizini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Eskişehir'e göç ederek yerleşmiş olan Afganistanlı Özbek göçmenlerin, kültürel mekân ve geleneklerini taşımaları sonucu mevcut hâkim kültür içerisinde yeniden yapılanma ve inşa süreçleri irdelenmiş, Özbek, Afgan ve Türk kültürlerine dair önemli sembolik ilişkiler gözlemlenmiştir. Çalışmanın göç, göçmen kültürler, kimlik, etkileşim, mekân gibi konular özelinde etnografik bir vaka analizi içermesi yönüyle özgün olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Özbek göçmenler, mekân

ABSTRACT

Within the framework of a global and post-modern critique of the world system, contemporary migration and immigration have emerged as pivotal political, economic, and socio-cultural concerns. They are rooted in the intellectual backdrop of 20th-century social theories, with a specific focus on globalization, urbanization, social structures, and cultural interactions.

Acknowledging migration as a multifaceted, layered process involving both migrant communities and host populations, this process manifests in diverse everyday performances. Humans, as biological, psychological, and sociological entities, imbue the spaces and times they inhabit with meaning through communication and interaction with their environment, employing various symbolic signifiers. Culture represents the meanings individuals attach to these symbols, rendering it a dynamic, ever-changing process.

This study aims to conduct a content analysis of visual and auditory data gathered from the engagement ceremony of Afghan Uzbek immigrants in Eskişehir in 2018. It explores the processes of reconstruction and adaptation within the prevailing dominant culture as a result of Afghan Uzbek immigrants relocating to Eskişehir while carrying their cultural spaces and traditions. The study identifies significant symbolic relationships between Uzbek, Afghan, and Turkish cultures, offering an original contribution through its ethnographic case analysis encompassing themes of migration, immigrant cultures, identity, interaction, and space.

Keywords: Migration, Uzbek immigrants, space

Başvuru/Submitted : 11.10.2023

Kabul/Accepted : 30.10.2023

**Online Yayın /
Published Online** : 11.12.2023

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

Throughout history, human mobility in the form of migration has expanded geographic boundaries, catalyzing transformations and diversification in societal landscapes. Migration can either be a deliberate act or an involuntary consequence of political, economic, and social upheavals. In the contemporary world-system, migration has become a critical subject for examination and discussion. It exhibits diverse dynamics in terms of causes and types. Voluntary and forced migrations, as well as internal and external migrations, influence cultural processes in distinct ways. Especially for those compelled to migrate due to health and safety risks, natural disasters, or conflicts, both material and moral losses are inevitable.

This study specifically focuses on Uzbeks who migrated from Afghanistan to Turkey, shedding light on their forced migration resulting from the perilous conditions and conflict in their home country. Notably, a voluntary inclination towards cultural exchange and adaptation has been observed, particularly among Uzbek relatives who previously migrated and settled in various Turkish cities such as Istanbul, Ankara, and Eskişehir.

Historically, Uzbeks were brought to different parts of Turkey by Turkish aircraft during the Uzbek genocide by Russia. A review of the literature within the scope of this study reveals that research on Uzbek immigrants from Afghanistan predominantly concentrates on Hatay and Şanlıurfa. The primary area of residence for Uzbek immigrants, particularly in Istanbul, is Zeytinburnu, which, due to its cosmopolitan character, receives immigrants from various countries. However, the immigrant population of Syrian, Afghan, and Turkish origin is notably concentrated in Zeytinburnu.

This research places significant emphasis on making sense of the adaptation processes of Uzbek immigrants in Turkey and their interaction with their new environment. It is evident that, in addition to the apprehension they felt when leaving Afghanistan, there was a palpable eagerness to come to Turkey, primarily driven by the unfavorable living conditions in Afghanistan. Afghanistan has been experiencing deteriorating health and security conditions, exacerbated by the escalation of terrorist attacks, particularly in the context of rising ethnic conflicts. Afghanistan's diverse ethnic landscape has given rise to ongoing cultural conflicts and assimilation attempts. With its history of conquest by Arab, Indian, and Turkish rulers, the country is home to various ethnic groups, including Pashtuns, Tajiks, Hazaras, Turks (Uzbek, Turkmen, Kazakh, Kyrgyz), each representing distinct Turkic backgrounds. Consequently, the concept of a unified Afghan nation or ethnicity remains elusive.

In this study, concepts such as space, transportation, and reconstruction hold paramount significance in the examination of musical practices among Uzbek immigrants from Afghanistan during engagement ceremonies. Music plays a pivotal and integrative role in the cultural adaptation process of individuals. In this context, temporal and spatial dimensions serve as crucial indicators and variables in the creation, transmission, and transportation of cultural memory. It is evident that Uzbek immigrants who arrived in Istanbul in 2016 and Eskişehir in 2018 brought the musical practices associated with engagement ceremonies and weddings from their home country and reconstituted their musical traditions in their newfound surroundings.

Findings from this study reveal that Uzbek immigrants from Afghanistan, as part of the process of cultural interaction and change resulting from migration, willingly engage with and adapt to the local dance and music practices in the areas they have settled. Particular emphasis is placed on the opening dance with a Turkish song and traditional Ankara music and dance, which are pivotal components of this adaptation process. The traditional instruments prevalent in Afghan musical culture, including the Rubab, Dutar, Gijek, Tabla, Dombra, and Duara (Circle), reflect the multicultural ethnic structure of Afghanistan and its interactions with neighboring cultures. This diversity manifests in the incorporation of musical elements and instruments from Indian, Arabic, and Western cultures in Afghan songs.

Giriş

Göç ve göçmenlik, bugün özellikle ülkemiz başta olmak üzere Dünya'da önemli politik, ekonomik ve sosyokültürel bir mesele olarak çeşitli boyutlarda tartışmaya açık bir olgudur. Meselenin göçmenler ve üçüncü dünya ülke vatandaşları tarafından yaşanan boyutu ise bugün insan hakları konusunda önemli ihlalleri göz önüne sermektedir. Bir ülkeden başka bir ülkeye göçün bedelleri her iki taraf için de belirsiz bir süreci işaret etmektedir. Bu sürecin en önemli değişkenlerinden biri ise kültürel etkileşimdir. Çünkü göçün sebepleri ve türleri ne olursa olsun, insanlar göç ettikleri yerin kültürünü, dolayısıyla bir aidiyet tanımladıkları her bir olguyu beraberlerinde yeni gelinen bölgeye taşırlar. Ancak yeni geldikleri bölgenin kültürü ile de etkileşim içerisine girerler. Dolayısıyla bu kültürel etkileşim sürecinin sebep ve sonuçları yön ve etkileri her ne kadar uzun zamanları alabilecek bir takım gözlem ve incelemeleri gerektirse de göç çeşitli kültürel değişimlere ve uyuma, buradan oluşan benzerlik ve farklılıklara dolayısıyla kültürel melezliğe de işaret etmektedir.

Bu çalışma; 2018 yılında Eskişehir'de katıldığım, Afganistanlı Özbek göçmenlerin nişan eğlencesinden edindiğim ön gözlem ve bilgilerden oluşuyor. Kayda aldığım görsel-işitsel materyali analiz ederek güncel bir saha çalışması

ile geliştirmeyi hedefliyorum. Bu doğrultuda, makale Eskişehir'e göç ederek yerleşmiş olan Afganistanlı Özbek göçmenlerin, kültürel mekân ve geleneklerini taşımaları sonucu mevcut hâkim kültür içerisinde yeniden yapılanma ve inşa süreçlerini anlamlandırmaya vesile olacak bir vaka analizi sunmaktadır. Çalışmada gözlem, görüşme gibi nitel araştırma yöntemleri kullanılırken, ön saha sürecinde kayda aldığım görsel-işitsel verilerin analiz, betimleme ve yorumlama adımları gerçekleştirilecektir.

Afganistanlı Özbek Göçmenler ve Göç

İnsanların bir bölgeden başka bir bölgeye sınırlarını genişleten, yaşam alanlarını değiştiren, farklılaştıran ve çeşitlendiren bir hareketlilik olan göç, istendik bir davranış olabileceği gibi çeşitli siyasal, ekonomik, sosyal olaylar neticesinde zorunlu bir hale de gelebilir ve bu hususta göç olgusu, modern dünya-sistem içerisinde sorgulanması ve tartışılması gerekli bir konudur. Göç olgusu sebep ve türleri bakımında farklı dinamiklere sahiptir. Bireylerin gönüllü gerçekleştirdiği göçler ile zorunlu göçler hususunda önemli farklar bulunduğu gibi iç ve dış göçler de kültürel süreçleri farklı yönde etkilemektedir. Özellikle ülkelerindeki sağlık ve güvenlik kaygısı, doğal afet ve hastalıklar sebebiyle zorunlu göçe tabi olan göçmenler için maddi-manevi kayıplar kaçınılmazdır.

Çalışmamın odağında bulunan Afganistanlı Özbek göçmenler ile ilk temasım ve gözlemim 2018 yılında Eskişehir'de katıldığım bir Özbek nişan eğlencesi ile başladı, daha sonra yaptığım görüşmelerde, kaynak kişim ve ailesinin 2016 yılında Afganistan'dan önce İstanbul'a göç ettiklerini, 2018 yılında da kimlik başvurusu yapabilmek için Eskişehir'e geldiklerini öğrendim. Dolayısıyla hem dış hem de iç göç gerçekleştirmiş olan Özbekler, Afganistan'da değişen yönetim biçimi, sosyokültürel çalkantılar sebebi ile geleceklelerini göremediklerini ve artık can güvenlikleri için endişe etmeleri sebebi ile yola çıktıklarını söylemiştir¹. Türlü tehlikeler ile özellikle geceleri devam eden bu 15 günlük yolculuğun ardından İstanbul'da teyzelerinin yanına yerleşerek yeni yaşamlarına başlamışlar ancak elbette yeni yerleşilen bölge kültürüne aşina olmalarına rağmen burada iş ve eğitim gibi konularda bir takım adaptasyon sorunları ile karşılaşmışlardır². Özellikle İstanbul, Ankara, Eskişehir gibi Türkiye'nin farklı şehirlerine önceki dönemlerde göç ederek yerleşmiş olan Özbek akrabaları sebebi ile kültürel değişim ve uyum sürecine yönelik istendik bir davranış gözlemediğim Özbeklerin, önceki dönemlerde Rusya'nın Özbek soykırımını zamanı Türkiye'den gönderilen uçaklar ile Türkiye'nin farklı bölgelerine getirildiği aktarılmıştır³.

Getirilen Afganistan Türkleri, Türkmen, Kazak, Kırgız ve Özbeklerden oluşmaktadır. Gruplar halinde Hatay, Tokat, Van, Gaziantep ve Şanlıurfa illerine yerleştirilmiştir. Bu bölgelerde iskan edilen göçmen Özbekler, Afganistan'daki savaş ortamından kaçarak mülteci durumuna düşen milyonlarca insandan sadece küçük bir kısmını oluşturmaktadır. (Göçmez, 2008, s. 2) Afganistanlı Özbeklerin göç zamanları, 1950'lilerde 2. Dünya Savaşı ve sonrasında Sovyetler Birliği dönemi, 1978'de Rusya'nın Afganistan'ı işgali ve Taliban dönemi olarak belirlenebilir. Özellikle İstanbul bazında Özbek göçmenlerin ikamet ettikleri bölgenin ise Zeytinburnu olduğu saptanmıştır. İstanbul kozmopolit yapısı sebebiyle pek çok ülkeden göç almaktadır ancak Suriyeli, Afgan ve Türk kökenli göçmen nüfus Zeytinburnu'nda yoğunluk göstermektedir⁴.

Alanda Güven Sorunu

Kaynak kişimin İstanbul'daki Özbek nüfus hakkında verdiği bilgiler aslında İstanbul'a yeni yerleşen Eskişehirli bir araştırmacının ön gözlemi ile bile fark edilebilecek düzeydeydi. Hatta öyle ki beni başlangıçta korkutan bir detaydı.

¹ Sıkıntı olmaya başladı, çok fazla teröristler ilçelerde, köylerde insanların evlerini basmaya başladı. Annem de genç kadın evde erkek yok çok korkuyordu bize bir şey olursa diye. Güvenlik açısından çok sıkıntılı yani her şey, herkes çok korkuyordu. Amerika'nın sözleşmesi bitti, sözleşme imzalamadılar. Amerika bölgeden çekilince onun yerine başka terörist gruplar çıkmaya başladı. Annem burada yaşayamayacağımızı düşündü. Suçlular, teröristler devletin içinde. Mesela sana bir şey oluyor, söylüyorsun devlet seni korumuyor. Taliban'ın hazırlığı başlamıştı. İlçelerde Talibanlar baş göstermeye başladı. Her köyün ağası olur, komutanı mesela herkesin eski savaştan kalma silahlı olur. Benim dayım köyün komutanıdır. Her gece insanlar köylerde birilerinin kafası kesik buluyor, ölmüş. Devlet nerede? Millet çaresiz. Annem dedi artık yapamam. Baban gelirse işi yok savaş başlamak üzere. Herkes biliyor savaşın eşiğindeyiz. Herkes eşyalarını satıyorlar gidiyorlar. Bir gece hiç kimse ile vedalaşmadan sadece bir teyzeme söyledik. Kaçak olduğumuz için, gitmemizi isteyen var gitmemizi istemeyen var, polise haber verirler çevirirler diye söylemedik kimseye. (T. Kişisel Görüşme, 08.10.2022)

² İlk geldiğimde burada işe girdiğimde o kadar zordu. Herkes eğitimsiz, herkes işçi, kimse okula gitmiyor, herkes çalışıyor, ben de çalışıyorum, benim hiç geleceğim yok, ben ne olacağım, ben neydim, niye geldim. Annem çok ağladı. İlk teyzemin evine geldik teyzem bize borç para verdi bir ev kiraladık ikinci elden gittik eşyalar aldık. Hepimiz işe başladık. Tekstil girdik. Tekstil işini öğrenince kendimiz o işi yapmaya karar verdik, kendimiz patron olmak istedik. Bir dükkân kiraladık 9 tane makine ile. 2016'da geldiğimizde 4 ay çırak

lık yaptık. Geldiğimizde kaçak geldiğimiz için (kardeşlerim) okula giremediler. Ben çok üniversite okumak istedim ama kimliğimiz yoktu sınavlara giremezdik. Babam uzun süre iş bulamadı geceleri inşaat işlerine gitmeye başladı. Annem evde boncuk işi yaptı. 2 sene İstanbul'da kaldık ilk geldiğimizde, 2018'de Eskişehir'e gittik. 7 ay kaldık. Kardeşlerim çok okula gitmek istedi. İşçi kalmak istemedik. (T. Kişisel Görüşme, 08.10.2022)

³ Bir grup Gaziantep'te, bir grup Hatay'da. Özellikle Hatay'da eskiden Afganistan'dan gelen çok fazla Özbek ve Türkmenler var. Bir kere de Taliban döneminde getirmişler. (T. Kişisel Görüşme, 08.10.2022)

⁴ Afganistan'dan gelen Özbeklerin çoğu Zeytinburnu'nda. Bu aralar en çok da Çerçekköy, Beylikdüzü, Esenyurt o taraflarda. Hani kiralar arttı işler falan. Herkes işlerini güçlerini o taraflara taşıdılar. Daha fazla dağıldılar diyeyim. Eskiden en çok burada ama burada Zeytinburnu'nda ana göbeği yani merkezi diyebiliriz. Uygurlar var dükkânları var ticaret var, marketler, yiyecek içecek, restoranlar. Her yerde Uygur yemekleri falan. Ta Çin'den gelmişler her şeylerini taşımışlar. Hatta ben bu kumaşı da (üstündeki elbiseyi gösteriyor) Uygurlardan aldım. Afganistan'da atlas kumaş bize özel, Orta Asya Türklerine özel bir kumaştır. Çok fazla şeyler bilmiyor Afganistan'dan gelenler oradan getirmiyor. Sadece Özbekistan'da, Uyguristan'da o taraflarda var. Oradan aldım. Bir de şey var, kendimize özel tabaklarımız çanaklarımız, kendimiz kullanacağımız çayı içine koyuyorsun. Özbekistan'dan gelen Özbekler çoğu Aksaray'da diye biliyorum. Afganistan'dan gelenler sürekli Zeytinburnu'nda (T. Kişisel Görüşme, 23.10.2022).

Yalnızca çeşitli etnik ve kültürel dokusu sebebi ile göçmenler bazında değil, semti bilmeyişim ve kaynak kişimi de yeterince tanımayışım bu çalışmayı yaparken hissettiğim çekincelerin içindeydi. Sebebini bir şekilde onun da benden ve bu çalışmadan çekindiğine dair bir hisse bağladım çünkü içimde sürekli ona çalışmanın her detayını anlatarak güven verme kaygısı vardı. Ancak kendim de güven duyabilmek için ilk buluşmayı Zeytinburnu'nda onun belirlediği, ancak benim isteğim üzerine dışarıda bir mekânda gerçekleştirdik. O aslında buluştuğumuz an evine de misafir edebileceğini söylemesine rağmen çekinerek reddettim. Benden yalnızca bir yaş küçük, evli ve bebek bekleyen bir kadına karşı başta onu hiç tanımayan olmama rağmen duyduğum güvensizliği doğal olarak sorguladım ancak bu benim genel çekingenliğim ile mi ilgiliydi yoksa kendimi istemsizce konumlandığı yer itibari ile “göçmenlere” karşı duyduğumuz, öğrenilmiş ön yargılarımızla mı ilgiliydi bilmiyorum. Yine de “öteki” olarak konumladığımız bireyler bazında düşündüğümde ise onun duyduğu güvensizlik çok daha baskındır diye düşündüm ve bana güvenmesini sağlamaya çalıştım. Çünkü bu çalışma ile ne elde edeceğimin, onun nişanından topladığım görüntülerin dini hassasiyetler ile yetiştirilmiş bir grup Özbek göçmen kadın için önemli olduğunu biliyordum. Böylece uzun saatler süren sohbetimiz sırasında anlattığı şeylerden hem hüznümlendim hem tebessüm ettim ve onunla yakınlığımızı hissettim. “Benliğin gelişim süreci içerisinde bireyler tek tek bireylerin ne düşündüğü ve beklentilerinin ne olduğuna bakarken bile zihninde genelleştirilmiş bir öteki anlayışı bulunmakta ve buna paralel olarak başkalarının onlara yönelik isteklerini kavramsal-laştırmaktadır” (Gökulu, 2019, s. 183).

Planlayacağımız bir sonraki görüşmenin onun evinde olmasını bu sefer kendim istedim. Yine biraz çekinerek, biraz da tedirgin olarak gittim ama onun bana güven duyması benim önceliğimdi ve sanki evine gelmek istemeyerek ona ayıp ediyormuşum gibi hissettim. Bu da alan araştırması ve etnografik veri sürecinde bize öğretilen, güven kazanma eylemi olarak uyguladığım bir yöntem miydi yoksa onun çalışmamı geliştirmeme yardım etmeyi kabul ederek hamile haliyle bana vakit ayırmasının verdiği mahcubiyetle mi ilgiliydi bilmiyorum. Yine de o ve ailesinin bana karşı gösterdiği misafirperverlik, hazırladıkları ve ikram ettikleri Özbek pilavı, Özbek mantısı gibi geleneksel Özbek yemekleri mahcubiyetimi daha da katladı.

“Öteki” Olmak

Toplamaya çalıştığım her veri, bir noktadan sonra istemsizce onu, Türkiye'ye göç ettikten sonraki adaptasyon süreçlerini ve çevreleri ile girdikleri etkileşimi anlamlandırmaya yönelik bir kaygıya dönüştü. Özellikle Afganistan'ı terk ederken hissettikleri isteksizliğin yanı sıra Türkiye'ye gelmek için de duydukları bir heves olduğunu gördüm. Bunun en büyük sebeplerinden biri Afganistan'daki olumsuz yaşam şartlarıdır. Taliban yönetimi ele almadan önce Afganistan demokrasi ile yönetilmekte, çeşitli bölümlerde eğitim veren okul, üniversite gibi kurumlar bulunmakta ve bugünkü şartlara oranla daha özgür yaşanmaktadır. Ancak Afganistan'da gelişmişlik seviyesinin düşük olması sebebi ile sanayileşmenin olmaması, halkın yalnızca tarım ve hayvancılıkla ilgilenmesi, dolayısıyla iş imkânlarının kısıtlı olması sebebi ile erkekler iş için farklı ülkelerde çalışmakta, kadınlar dikiş, nakış ve boncuk işi yapmaktadır. Din temelli yönetim biçimi sebebi ile kadın erkek ayrı eğitim almakta ve kız çocukları küçük yaştan itibaren kapanmakta, başörtüsü okullarda üniforma olarak kullanılmakta ve kadınlar *burka* ile gezmektedir. Sağlık ve güvenlik şartlarının da giderek kötüleştiği Afganistan'da özellikle etnik çatışmaların yükselmesi ile terör saldırıları çoğalmıştır. Afganistan etnik çeşitliliği sebebiyle birden fazla kültürün aynı anda yaşadığı ancak bu çeşitlilik sebebiyle kültürel çatışma ve eritme girişimlerinin düzenli olarak yaşandığı aktif bir bölgedir. Tarihsel süreç boyunca Arap, Hint ve Türk hükümdarlar tarafından fethedilen bu bölgede günümüzde Peştunlar, Tacikler, Hazaralar, Türkler (Kaynak kişi aracılığı ile öğrenilen, Afganistan'da kullanılan bir terim olarak Türk Tebarlar=Soylular anlamına gelen Özbek, Türkmen, Kazak, Kırgız) gibi etnik gruplar yaşamakta, dolayısıyla Afgan olarak nitelendirilen bir ulus-ırk bütünlüğü bulunmamaktadır.

En büyük ırki, dile bağlı, kültürel ve dinî gruplar olan etnik gruplar temel alınarak Afgan toplumu incelendiğinde, karşımıza on sekiz grup çıkmaktadır. Peştunlar, Tacikler, Türkler (Özbek, Türkmen, Kızılbaş, Kazak, Kırgız, Karakalpak), Hazaralar, Aymaklar, Beluciler, Brahuiler, Beluçlar, Nuristanlar, Rajasthaniler, Araplar, Hindular, Pamiriler, Sihler, Yatlar, Pencabiler, Darvaziler, Paşhailerdir. Ancak, Afganistan'da bu kadar çok sayıda etnik grup olmasına karşın, ülke içinde tek başlarına siyasi bir güç oluşturabilecek kadar nüfusa sahip olanlar sadece dört tanedir. Bunlar da: Peştunlar, Tacikler, Türkler ve Hazaralardır. (Çınarlı, akt. Hatunoğlu, 2022, s. 65)

Hatunoğlu (2022), Afganların yaşadığı yer anlamına gelen Afganistan'ın, siyasi ve coğrafi bir ideolojik kaygı ile isimlendirildiğini, bölgeye hakimiyet kuran Peştunlarca, diğer etnik gruplar üzerinde asimile edici bir bütünleşme aracı olarak Afgan milli kimliği oluşturulmaya çalışıldığını ancak bunun mümkün kılınmadığını aktarır. Dolayısıyla Peştun halk için kullanılmakta olan Afgan kavramı, Afganistan halkını tanımlamak için yeterli değildir, üstelik ülkenin etnik nüfus oranına göre üstünlük sağlayamamakta ancak devlet yönetiminde söz sahibi olmaları bakımından kültürel asimilasyona yönelik uygulamalar ile baskınlık göstermektedirler. Özellikle Peştun ve Tacik nüfusun baskıları sebebi ile diğer etnik grupların ötekileştirildiği gerek ülke tarihi ve iç savaş dönemi verileri, gerek ise bu çalışma kapsamında elde

edilen bilgi ve söylemlerce desteklenmektedir.⁵ Bölgede din temelli mezhep çatışmaları, dil ve eğitim bazında kültürel bir ayrımcılık yapıldığı görülmektedir ve bu durum konuşmalarımızın farklı zamanlarında çok kez dile getirilmiştir⁶.

Özbeklerin, Afganistan'da yaşadıkları bu ötekileştirilmeyi göç ederek geldikleri yeni bir ülkede de yaşamış oldukları algısı içerisinde, istemsizce arka arakaya ayrımcılık yaşayıp yaşamadıklarına yönelik sorular sordum. Türkiye'deki deneyimlerini aktarırken, göç ettikleri yıl 3 yaşında olan şimdi ise 10 yaşına giren kardeşine, okulda arkadaşlarının "Sen Türksün" dediklerini ve bundan memnun kaldığını, yalnızca bazen göçmen grupların yoğun olduğu bölgelerde kendi dillerini konuşmaları üzerine çevre halktan tepki aldıklarını ayrıca ev ve nişan için salon kiralama sürecinde mekân sahiplerinin göçmen ve yabancılara kiraya verme konusunda çekinceleri olduğunu söyledi ancak bunları da kişisel algılamadığını ve haklı bulduğunu da ekledi.

Ondan edindiğim bilgileri yoğunlukla, katıldığım nişan özelinde ve müzikal pratikler bazında yorumlama eğiliminde olduğum için Türkiye ve Türk kültürüne yönelik fikirlerini, adaptasyon ve etkileşim sürecini sordum ve Türkiye'yi kendi vatanlarından ayırmadıklarını öğrendim⁷. Bu durum onların çevrelerine ve etkileşimde buldukları kültürel pratiklere de uyum sağlamada istekli olduklarını göstermektedir.

Müzikal Pratikler ve Nişan Örneği

Bu çalışma içerisinde mekân, taşıma ve yeniden inşa gibi kavramlar Afganistanlı Özbek Göçmenlerin nişan eğlencesi üzerinden müzikal pratikler özelinde incelenmesi bakımından önemlidir çünkü müzik bireylerin uyum sürecinde önemli ve bütünleştirici bir kültürel eylemdir. Müzik aracılığıyla toplumsal yapının bütünlüğü korunur ve kültürel değerlerin devamlılığı sağlanır. İnsanların birbirileri ile en kolay etkileşime girebildikleri ve uyum sağlayabildikleri alanlar şüphesiz ki topluluk halinde icra edilen eylemlerdir ki bunlar bayram, şenlik, cenaze, düğün gibi kalabalık etkinliklerden oluşur. Bu etkinlikler özelindeki incelemeler ise kültürel etkileşime dair sembollerin okunabilmesini sağlar. Müziğin kulaktan kulağa duyulup yayılabilir, etkinlikler aracılığı ile aktarılıp taşınabilir ve pratikler ile pekiştirilip uyum gösterilebilir özelliği ise kültürel etkileşim düzeyini algılamada önemlidir.

Sosyokültürel bağlamda toplumun etkisi ile inşa edilen müzik, aynı zamanda toplumu sürekli olarak etkileme işlevine sahip olur. Müziğin bu işlevi, ait olduğu toplumun, sosyal ya da kültürel alanlarda, yönlendirilmesinden zaman ve mekâna uyum sağlama sürecinde şekillendirilmesine kadar uzanan geniş bir alana sahiptir. Ait olduğu toplumun tarihî ve kültürel geçmişine dair birikiminden referanslarını alan müzik, kültürel belleğin aktarımında ve gerektiğinde kültürel kimliğin yeniden inşası sürecinde, geleneksel ve değişime uyumlu karakteriyle geleceğin güncellenmesine yardımcı olur. (Akin, 2018, s. 107)

Burada zaman ve mekân gibi olguların da kültürel belleğin oluşumu, aktarımı ve taşınmasında önemli belirteç ve değişkenler olması önemlidir. 2016 yılında İstanbul'a, 2018 yılında da Eskişehir'e göç eden Afganistanlı Özbek göçmenlerin ülkelerinde gerçekleştirmiş olduğu nişan-düğün gibi eğlencelerde sergiledikleri müzikal pratikleri göç aracılığı ile yeni mekânlarına taşıdıkları ve yerleştikleri bölgelerde müzik kültürlerini yeniden inşa ettikleri görülebilmektedir. Sosyal ve beşeri bilimlerin önemli konularından biri olan mekânın neresi olduğu özellikle sorgulanmaktadır ve bu hususta mekân; birey ve toplumların yüklediği kültür ve semboller bazında, onunla iletişim ve etkileşim içinde olan her değişken için farklı bir yer demektir. Bu sebeple mekân somut ve fiziksel olanın ötesinde hareketli ve değişken bir olgudur. Sonuç olarak insanların ait oldukları kültürel yaşantı ve yaşam alanını yeni bir mekâna taşıması ile hem kültürel belleğin aktarımı hem kültürel etkileşim aracılığı ile yeni bir üretim ve temsiliyet sürecinin başlaması dikkat çekicidir.

Diğer bir ifadeyle "mekân taşıma" hem şekilsel hem de fonksiyonel anlamda kullanım mekânının farklılaşmama durumunu ifade etmektedir. "Mekân taşıma" = "Habitat Transference" olarak karşılık bulmak mümkün. Mekân taşıma kavramı, insan yaşamında etkili, belirleyici olan tüm mekânların ya da gerekli görülen bazılarının göç edilen yere tasarım olarak (dizayn) ya da dekor olarak taşınmasını, nakledilmesini ifade eder. Burada mekân ve unsurları ile bizatihi somut, coğrafi bir mekân ile onu oluşturan ve özellikle insan tarafından tasarlanarak eklenmiş unsurlar diğer bir ifadeyle sosyokültürel olan boyutu ve onların konumlanış biçimi kastedilmiştir. Dolayısıyla taşıma ifadesiyle de önemli ölçüde tasarımı (dizayn) veya dekoru ve aynı şekilde sosyokültürel çevreyi nakletmeyi temel almaktadır. Ancak mekânı birebir taşımak değil, soyut olan tasarımı ya da dekoru taşımak ve göç edilen yerde yeniden inşa etmektir. (Coşkun ve Çetin, 2022, s. 395-396)

⁵ Sürekli bizim sayımız daha çok diye göstermek için bizim sayımızı her zaman kitaplarda da tarihlerde de yanlış, eksik yazıyorlar. Tarihlerimizi her şeyimizi eksik, az gösteriyorlar. Şimdi Afgan diye komple herkese Afgan ismi takmışlar ama biz Afganistan'da Peştunlara Afgan diyoruz. Sen Özbeksin, sen Türkmensin diye sürekli ayrımcılık var orada. Biz evlerde kendi aramızda sürekli Özbekçe konuşuyoruz ama resmi yerlerde Farsça. Konsolosluga gidersin ben Farsça konuşup iletişim kurarım ama resmi dili Peştu dilidir diye üstüne basa basa söylüyorlar, kimse Peştu dili yüzde yüz bilen yok yani yüzde elli bilen de yok. (T. Kişisel Görüşme, 08.10.2022)

⁶ Afganistan'da çok ayrımcılık yapıyorlardı. Amerika'da hani siyahlar beyazlar diye ayrımcılıklar var ya. Farslar ve Taciklerle anlaşamıyoruz. Aynı sokakta büyüyoruz aynı okullarda

okuyoruz yine de yeri geldiğinde siz Özbeksiniz. Biz de siz Taciksiniz. Biz fazla onlara yüklenmiyoruz ama Tacikler asla Özbekçe konuşmayı bilmezler bir de konuşmazlar ama Özbekler Afganistan'da yüzde doksan sekiz herkes Tacik dilini konuşuyorlar. Okullarda da zaten her şey Tacik dili orada Dari diyorlar. (T. Kişisel Görüşme, 23.10.2022)

⁷ Türkiye diyince Afganistan'da biz, sanki anavatanımızı konuşuyor gibiyiz (...). Bir de benim teyzem ta eskilerden burada yaşadıkları için bizim de bazı akrabalar burada 30 sene, 25 sene önceden gelmişler. Ara ara Afganistan'a gidiyorlar, anlatıyorlardı Türkiye'yi. Biz de sürekli merak ediyorduk. Yabancı bir ülke diye hiçbir zaman öyle bir zihniyetimiz yoktu. (T. Kişisel Görüşme, 23.10.2022)

Çoşkun ve Çetin (2022), mekan taşıma kavramını fiziksel bir alan olarak ele almakta ve Özbek göçmenlerin yaşam alanlarındaki kültürel değerlere dekor ve dizayn bazında yaklaşmaktadır. Buradan hareketle referans alınan mekân taşıma kavramı, bu çalışmada müzikal pratikler odağında kullanılmış ve sosyokültürel boyutta incelenmiştir. Bireyler, toplumlar ve kültürel değerler için mevcut mekânın taşınması, bazı anlam ve sembollerin yeni bir yer ile etkileşime geçerek yeniden inşa edilmesi demektir. Bu süreçte yeniden inşa edilen kültürel değerler, gelinen bölge kültürüne karşı bir adaptasyon sürecini de içerir. Dolayısıyla mevcut hakim kültüre dair pek çok pratik bir araya gelerek kolektif bir kültür haline gelir.

2018 yılı, Özbek göçmenlerin Eskişehir'e kimlik başvurusu yapmak üzere 7 aylık bir süreç için yerleştikleri, burada nişan eğlencesi düzenledikleri senedir. Eskişehir'in göçmen mahallelerinden biri olan Çankaya'da bir düğün salonunda gerçekleşen nişana kız ve erkek tarafının İstanbul, Ankara ve Eskişehir'deki akrabaları ile göçmen mahalle sakinleri davet edilmiştir. Düzenlenen tüm etkinliklerin kadın-erkek ayrı yapılması sebebi ile nişan töreni de önce erkeklere verilen yemek ile başlamış, ardından erkeklerin salonu boşaltması ile kadınların eğlencesi devam etmiştir.

Şekil 1. Özbek Pilavı

Kaynak: Kişisel Arşiv, 22.07.2018

Şekil 2. Nişan Şekeri

Kaynak: Kişisel Arşiv, 22.07.2018

Nişan eğlencesinde gözlemlenen önemli kültürel sembollerden biri, davetlilere ikram edilen Özbek pilavı ile tül-bent içinde dağıtılan şeker ve çerezlerdir. Özellikle Özbek pilavı, Özbeklerin özel gün, davet, eğlence ve misafir

Şekil 3. Nişan Eğlencesi

Kaynak: Kişisel Arşiv, 22.07.2018

ağırlamalarında geleneksel olarak hazırladıkları bir yemektir. Tülbent içi şekerlemenin amacı ise eğlenceye katılan davetlilere hoş sohbet, ağız tadı ile bir eğlence sunmak ve yeni nişanlı çiftin evliliklerinin bereketli olması temennisidir.

Nişan eğlencesi, kız ve erkek tarafı kadınlarının dansları ile başlamıştır. Erkek tarafı kadınları kayıt alınmasını istememiş, kız tarafı akrabalarının onayı ile yalnızca bahsi geçen kadınların kayıtları alınmış ancak görüntülerin bulanıklaştırılarak kullanılması uygun bulunmuştur. Müzikler, nişan öncesinde gelin ve kız kardeşleri tarafından hazırlanan bir listeye kayıttan çalınmaktadır. Özbek göçmen kadınların tamamının kapalı olması, nişan eğlencesinin kadınlara özel gerçekleşmesi ve Özbeklerin tanıdıkları arasında müzisyen bulunmaması sebebiyle canlı müzik çalınmamaktadır. Afganistan'da gerçekleşen nişan ve düğün eğlencelerinin de gün geçtikçe kayıtlı müzik yayını ile yapıldığı ancak eski zamanlarda köylerde erkeklerin, avlularda davul zurna eşliğinde eğlendikleri, kadınların ise ev içi eğlencelerinde def çalarak şarkı söyledikleri aktarılmıştır⁸. Özellikle son yıllarda gelişen kayıt teknolojileri ve küreselleşme sebebiyle melezleşen popüler müzik örneklerinin Afganistan müziklerine de yansıdığı ve eğlencelerde bu şarkıların çalındığı görülmüştür⁹.

Nişanda kayıttan çalınan şarkıların kısıtlı bir listeden oluştuğu ve örneklerin güncel tarihli popüler parçalar olduğu ancak bu parçaların da zamanla düğün ve eğlencelerde çalınmasının gelenekselleştiği saptanmıştır. Bahsi geçen örneklerden biri Jamshid Parwani tarafından icra edilen “Gonjeshkake” isimli parçadır¹⁰. Serçe dansı ve serçe müziği anlamına gelen bu şarkının, Afganistan'da oldukça popüler olduğu ve çeşitli versiyonlarının kaydedildiği belirtilmiştir. Özellikle Farsçanın bir lehçesi olan Tacik dilinde söylenmesine rağmen Özbeklerin yoğunlukla yaşadıkları Afganistan'ın kuzeydoğusunda bulunan Katagan bölgesinin ve bir Türk Tebar sazı olan dombranın şarkı sözlerinde geçmesi önemli bir husustur. Ayrıca şarkıya eşlik eden kadınların dansı, Kuzey Afganistan'ın Özbekistan sınırında yaşayan Özbeklere özel bir dans olarak belirtilmiştir ancak Afganistan'ın kültürel çeşitliliği sebebi ile bölgede yaşayan farklı etnik gruplar arasında da bu şekilde dans edilebildiği aktarılmıştır.

⁸ Son zamanlarda çok fazla müzik (kayıttan) kullanılıyor. Genelde def var. Köyün ağasıya davul zurna kiralyorlar. Canlı müzik genelde kadınlar çalıyor, bütün düğünlerde def var bir de tabla. Düğün salonlarında genelde şarkıcı geliyor müziği elektronik orglardan çalıyor. Şehirlerde parası, durumu olanlar salonlarda. Salonları çok büyük hem de masrafı yüksek. Düğünde erkek tarafı baya bir yıpranıyor (. . .) Müzisyenler çok fazla erkekler olduğu için kadın müzisyenler yoktur çok Afganistan'da. Erkekler çalıyor kendi aralarında oynuyorlar, kadınlar karışmıyor başka bir avluda erkeklere özel. Her düğünde getiriliyor yarı erkekler oynuyor, yarı erkekler çalıp şarkı söylüyor. Kadınlar kendileri def, tabla bir de bu müziklerden çalıyorlar. (T. Kişisel Görüşme, 23.10.2022)

⁹ Saïid Sayad – Dokhtarak Haa (Kızlar)

Vay bu kızlar yüzünden,
Vay bu güzeller yüzünden,
Yüreklere kan dolduruyor.
Bizi istemedikleri zaman evden kovuyorlar.
Evsizin derdini her eve söyleme,
Herkesi bizimkilere ve yabancılara söyleme.
Benim gibi evsiz derbederin halini,
Gidip dilber yârimin yanına söyleme.

<https://www.youtube.com/watch?v=Ege7WkW6wJ4>, Erişim Tarihi: 12.10.2023, Çev. T. Kişisel Görüşme, 29.10.2022.

¹⁰ Jamshid Parwani - Gücüşkek گنجشک Gonjeshkake / Gunjeshkak

Cemşid çalmaya başladı, yüreklere çalıyor.
Dikkat et boş bırakma, bu uzun oyun pistini.
Oyna oyna naz ile, yüreğine göre çalacağım.
Hevesin yerine gelsin, yakınma şikâyet etme sonra.
Oyna oyna çiçek gibi, kabulün güvercinleri gibi.
Kâküllerini sallayarak, sümbül taneleri gibi.
Bu dombra sesine, ikişer ikişer adım atarak oyna.
Katagan(yörenin adı) dansıyla yüreklere istek bırakma.
Gençler alkışlayın, oynayın hep birlikte alkışlayın.
Bu güncüşkek müziğine kol ve kanat sallayın.
Oynayın yavaş yavaş.
Oynayın yavaş yavaş.

<https://www.youtube.com/watch?v=2U4u2V1L1KM>, Erişim Tarihi: 12.10.2023, Çev. T. Kişisel Görüşme, 29.10.2022.

Müzik örnekleri arasındaki tek Özbekçe şarkı Begzod İsmoilov'a aittir¹¹. Bu şarkı popüler müziğin elektronik ses ve mix özellikleri ile birleştirilmesine rağmen İsmoilov'un sahne performanslarına, genç kadınlar tarafından icra edilen geleneksel Özbek dans ve figürleri eşlik etmektedir. Nişan sırasında ise kız tarafı kadınlarının çember halindeki dansları bana bu şarkıya eşlik eden özel bir dans olup olmadığı hissiyatını vermiştir ancak nişan eğlencesi özelinde icra edilen bir dansın bulunmadığı aktarılmıştır¹². Görücü usulü evliliğin uygulandığı Afganistan'da, etnik hassasiyetler sebebiyle insanlar kendi topluluklarından ve akrabalarından kız alıp vermektedir¹³. Bu durum şarkı sözlerine de yansımaktadır¹⁴.

Nişan eğlencesinin en önemli anlarından biri, Özbeklerden oluşan bir eğlencede Ankara oyun havalarının çalınıp oynanmasıdır. Kayıttan çalınan Ömer Faruk Bostan'ın *Erik Dalt, Sen de mi Oldun Ankaralı ve Huriyem* isimli parçalarından oluşan düzenlemesi, kalabalık bir Özbek kadın grubu tarafından oynanmıştır.

Toplumbilim ve kültür araştırmalarının bulgularına göre, çok kültürlü ortamdan bir başka kültürel ortama yerleşen topluluklar, egemen kültüre daha kolaylıkla uyum sağlamaktadır. Aynı tür araştırmalar, egemen kültür şemsiyesi altında yaşamış grupların diğer kültürlerle bütünleşmesinin hızlı gerçekleştiği, yani kültürel çeşitliliğe sahip grupların daha fazla çeşitlenmeye açık oldukları, farklı kültürlerle temastan kaçınmadıkları saptamasını yaparlar. (Dikmen v.d., 2019, s. 47)

Bu durum Özbek göçmenlerce, gelinen bölge kültürüne yönelik bir uyum ve adaptasyonun yaşandığını, ayrıca çokkültürel bir performansın yeni melez kültürel değerler oluşturduğunu göstermektedir¹⁵. Kadınların eğlencesinin ardından, gelin ve damadın salona girişleri geleneksel bir şarkı ile gerçekleşmiştir. Nişan merasiminin de açılış parçası olan *Ahesta Bero*'nun¹⁶, Afganistan'da geleneksel ve özel bir şarkı olduğu belirtilmiştir¹⁷. Afganistan'da eski zamanlardan günümüze kadar bu şarkının farklı versiyonları nişan, düğün, gelin alma ve uğurlama şarkısı olarak kullanılmıştır. Özellikle gelin ve damadın mekâna girişinde kullanılan bu şarkı, 19. ve 20. yüzyılda Afganistan geleneksel müziğini yönlendiren önemli üstatlar tarafından, zaman içerisinde ise farklı sanatçılar tarafından farklı enstrümanlarla ve tarzlarda seslendirilmiştir. 20. yüzyılın en tanınmış Afgan müzisyenlerinden biri olarak kabul edilen Ustad Qasim (Kâsım), Klasik Hint Müziği ile yoğrulan Afgan müziğini, Afganistan folkloru ile şekillendiren isimlerden biri olmuştur.

Kuşkusuz son yüzyılda Hint ve ardından Batı müziğinin yükselişinin Afgan halk müziğine de etkisi oldu. O yıllarda kitle iletişiminin tek yolu olan Afganistan Radyosunu ele geçiren yeni tarzlar, Yerel müziği izole ettiler. Ancak bazı durumlarda bu sanatçılar unutulmuş yerel şarkıların bazılarını yeni bir formatta yeniden düzenlediler. Ve bugünün orkestralarında uyguladılar. Ustad Qasim tarafından yeniden yapılandırılan ve söylenen ünlü şarkılar "Asta Boro" ve "Nazi Jan" bu kategoride yer alıyor. (Amiri, 2020, s. 35)

Ayrıca Ustad Qasim'in Dari dilinde, Hintçe, Urduca ve Peştuca şarkıları bulunmaktadır. Afganistan'ın 2006'ya kadar kullanılan milli marşı da Ustad Qasim'e aittir. Ustad Sarban ise Batı müzik unsurlarını Afgan müziği ile birleştirmesi

¹¹ **Begzod İsmoilov – Og'alari Bor Shuni (Abileri Var Şunun)**

Fena göresim geldi,
Dudaklarından öpesim geldi.
Dolaşıp gidersem,
Seninle evlenirsem.
Ağabeyleri var şunun,
Gülüm bey, Sotim bey,
Her gün yanında vay vay.
Ağabeylerini aldatıp,
Bir yere göndersene.
Yap quyonda (bir mekan ismi) seni bekliyorum,
Orada bekliyorum gel.

<https://www.youtube.com/watch?v=XuzZ6CIZsEE>, Erişim Tarihi: 12.10.2023, Çev. T. Kişisel Görüşme, 29.10.2022.

¹² *Burada çok güzel danslar var, çok merak ettiğim o halayı bir türlü öğrenemedim bir de Roman. Youtube'dan bir ara izledim. Hani arkadaşlarla birlikte yapsan öğrenirsin.* (T. Kişisel Görüşme, 23.10.2022)

¹³ *Genelde teyzekızına çok sıcak bakıyorlar evliliklerde. Akraba evliliği çoktur, önce akraba ve yakınlardan kız beğeniyorlar, eğer beğendiği biri olmazsa uzaklardan bakıyorlar.* (T. Kişisel Görüşme, 29.10.2022)

¹⁴ **Aria Band - Dokhtor Khala (Teyzekızı)**

Teyzekızı lale çiçeği,
Niye benim bahçeme gelmiyorsun?
Yüreğim gamdan kebab oldu,
Niye benim bahçeme gelmiyorsun?
Ey rubabımın teli,
Niye cevap vermiyorsun?
Yüreğim gamdan kebab oldu,
Niye benim bahçeme gelmiyorsun?
Niye akraba ve yakınlarına söylemiyorsun?
Niye benim bahçeme gelmiyorsun?
Ben akraba ve yakınlarıma söyledim,
Niye benim bahçeme gelmiyorsun?
Bizimkiler seni istemeye gelecek sen ne diyeceksin?

<https://www.youtube.com/watch?v=U8DFQSiCAy4>, Erişim Tarihi: 12.10.2023, Çev. T. Kişisel Görüşme, 29.10.2022.

¹⁵ *Biz karıştık Türkçe, Özbekçe, Afganca. Biz genelde çalışıyoruz Türkçe şarkıları Özbekçe'ye yakın hem de böyle oyun havaları çok güzel. Özbekçe biraz cırtlak (tiz), Türkçede hareketli ama biraz daha şey. Mesela Roman havaları biz oynamayı bilmediğimiz için çalmıyoruz. Biz ilk Türkiye'ye geldiğimizde Türkçe oyunları pek bilmiyorduk ama yine de oynamaya çalışıyoruz. Bir de halay çekmeyi bilenler çeker. Yeni geldiğimiz için oyun havalarını tam bilmiyoruz ama bu (Ankara havaları) basit. Bizden daha eski gelenek biliyorlar, Türk düğünlerinden öğrenmişler. Onlar bizi düğünlerine davet ediyorlar, biz de baka baka öğreniyoruz.* (T. Kişisel Görüşme, 08.10.2022)

¹⁶ **Ahesta Bero (Giriş ve Uğurlama Şarkısı)**

Ben sarı gül gibi sana duacıyım,
Ta ki beyaz gül gibi olsun saçların.
Yavaş yürü pürüzsüz sedir yavaş yürü.
Yavaş yürü parlayan Ay yavaş yürü.
Senin aşkın benim derviş canım içindir.
Yabancı olmayacak illa ki benim yakınımdır,
Dedim gamdan kaçmak için yolculuk yapayım uzağa gideyim.
Adım adım senin gamın benim peşimdedir.
Yavaş yürü pürüzsüz sedir yavaş yürü.
Yavaş yürü parlayan Ay yavaş yürü.

<https://www.youtube.com/watch?v=RgidFwnLHEs>, Erişim Tarihi: 12.10.2023, Çev. T. Kişisel Görüşme, 29.10.2022.

¹⁷ *Şarkının adı yavaş adım bas yani kibarca yürü anlamına geliyor. Ömer Hayyam'ın şiridir çok anlamlı bir şiridir. Bu şarkının sürekli tekrarlayan bir dörtlüsü var herkes onu sürekli tekrarlıyor ve kendi hikâyesini, kendi şirini araya okuyorlar ama bu şirin arasında ahesta bero mahe man ahesta bero bu cümlelerin arasında Ömer Hayyam'ın şirini okumuşlar. Bu çok önemlidir, bütün bölgede bütün Afganistan'da yani, bütün düğünlerde bu gelinlerin girişinde, girişinde okunuyor. Tarihine bakılrsa çok eski yani 100 yıl, 200 yıl daha öncesinden kalmış bir şarkıdır. Yüksek Yüksek Tepeler gibi bir şey. Türkiye'de hani Yüksek Yüksek Tepeler diye bir şarkı var ya, köylerde her yerde okunuyor bu da. Geline babasının evinden çıkarırken ya da damadın evine girerken, giriş çıkışlarında bu şiri her zaman okuyorlarmış.* (T. Kişisel Görüşme, 22.11.2022)

ile tanınarak özelleşmiş, Afganistan'ın en popüler sanatçıları arasında yer almıştır. Özellikle Sarban'ın *Ahesta Bero* yorumlaması ülke genelinde düğünlerin önemli bir şarkısı haline gelmiştir. *Ahesta Bero*'nun gelin, damat ve aileleri için bu kadar önemli olması ise acıklı bir hikâyeye dayandırılmaktadır¹⁸.

Müzikal pratikler odağında yapılan bu çalışmada gözlemlenen önemli anlardan bir diğeri de gelin ve damadın, girişlerinin ardından davetliler önünde Türkçe bir şarkı eşliğinde açılış dansı yapmalarıdır. Girişte çalınan *Ahesta Bero* ile davetliler arasına gelen çift hemen ardından *Olmazsa Olmazsın* isimli Türkçe bir şarkı eşliğinde Avrupa kökenli ve vals formulu, günümüz modern salon düğünlerinde görülen, çiftlerin karşılıklı dans ettikleri ilk dans ya da açılış dansı adı verilen pratiği gerçekleştirmişlerdir¹⁹. 2015 yılında İlyas Yalçıntaş ve Büşra Periz adındaki Türk şarkıcılar tarafından seslendirilen, Enbe Orkestrası'nın eşlik ettiği *Olmazsa Olmazsın* isimli bu parça ile yapılan açılış dansına Özbek göçmenlerce anlam yüklendiği ve bunun da çalışma kapsamında önemli bir sembol olduğu düşünülmektedir²⁰.

Giriş dansının ardından gelin ve damat masalarına oturmuştur ve ailenin büyük erkekleri nişan yüzüklerini takmak üzere salona gelmiştir. Aile üyeleri ve davetlilerin içinde yüzükler takılarak söz kesilmiştir ve bu merasimin ardından erkekler gelin ve damadın önlerinde dans ederek kutlama yapmışlardır.

Şekil 4. Erkeklerin Dansı

Kaynak: Kişisel Arşiv, 22.07.2018

Özellikle kadın ve erkek ayrı eğlenilen bir tören olmasına rağmen akraba erkeklerin salona gelerek dans etmeleri, içlerinden evli oldukları söylenen bir kadın ve bir erkeğin çembere çekilerek dans ettirilmeleri önemli detaylardır.

Söz kesimi ve kutlama dansının ardından erkeklerin salondan ayrılması ile nişan pastası, gelinin kız kardeşleri ile birlikte getirilmiştir. Pastayı kesecek olan bıçak, iki kız kardeş arasında sırayla paylaşılarak, *bıçak dansı*²¹ adı verilen bir performans sergilenmiştir. Bu dansın amacı damattan para koparmaktır. Damat, kız kardeşlere istedikleri parayı vermeden bıçağı alıp pastayı kesemez.

Pasta şarkısı ve bıçak dansı olarak geçen bu şarkının Afganistan genelinde tüm nişan ve düğün eğlencelerinde kullanıldığı aktarılmıştır²², ancak yine yukarıdaki örneklerde olduğu gibi popüler müzik unsurlarını içermektedir. Bu dansın ardından damat, kız kardeşlere para verdikten sonra bıçak damada teslim edilmiş ve pasta kesilmiştir. Pasta kesimi ile kadınların eğlenceleri devam etmiş ve davetlilerin salondan ayrılmaya başlaması ile nişan sona ermiştir. Gözlemlenen

¹⁸ Bir zamanlar çok zengin bir adam varmış, adamın güzel bir tane kızı varmış. Komşusu da çok fakara, gariban bir insanmış. Bir tane oğlu varmış çok hayat dolu delikanlı bir oğlu varmış. O da bir ayakkabıcıda çalışıyormuş. Bu kızın babası ise altıncı, tacirmiş çok zenginmiş. Çok istiyorlar istiyorlar kızı vermiyorlar. En sonunda bütün mahalleyi toplayıp, aksakallılarını topluyorlar. Siz araya girin, kızını versin diye en sonunda büyüklere sözünden geçemiyor adam kızını veriyor ama düğün gecesi dört beş kişi, yüzleri belirsiz, kimliği belirsiz dört beş kişi damada saldırıyorlar. Tam düğün gecesi damadın kanlı gömleğini götürüyor evine, kanlı elbiselerini gönderiyorlar. Damadı öldürüyorlar, bıçaklıyorlar falan. Yani evleniyor ama yetişemiyor eşine. Onun annesi ilk defa okumuş, bunun tarihi de ilk oradan başlamış. Çok hüznü bir hikâyesi var. Afganistan'ın en ünlü ilk musiki hocalarından birisi Ustad Sarban çok değerli çok eski bir hoca, müzik hocasıdır Afganistan'da. O seslendirmiştir. İlk başta Ustad Qasim (Kasım) diyor, Afganistan'ın musikisinin babası olarak tanınıyor, ilk o seslendirmiş. Ondan sonra çok değerli müzisyenler sırayla okumuşlar yani bütün düğünlerde genel olarak giriş şarkısı olarak kabul edilmiştir, çalınıyor sürekli. (T. Kişisel Görüşme, 22.11.2022)

¹⁹ O bizden gelme değil, bu Türkiye'den alınma. Bizde gelin damatlar dans etmezler. Mesela gelir öyle bir yerde otururlar. Giriş şarkısı oluyor geliyorlar ama öyle yan yana oturuyorlar dans yok. (T. Kişisel Görüşme, 08.10.2022)

²⁰ Türkiye'ye geldiğimiz için, daha fazla Türk şeyi benimsiyoruz. İşte kültürünü falan.

Türkiye'nin kültürü bizim kültürümüz gibisinden olduğu için daha fazla Özbekçe, Türkçe. Türkçeyi de Özbekçeymiş gibi kendimizmiş gibi. (Dans hakkında konuşuyoruz) bu burada gördüğümüz bir şeydi. (T. Kişisel Görüşme, 08.10.2022)

²¹ Damaade Aziz (Pasta Kesme Şarkısı & Bıçak Dansı)

Kıymetli damat, bak bir çare düşün.

Param çıkar, keki kes.

Çiçekli bıçağı kullan.

Param çıkar, keki kes.

Bu ortada duran güzel kek,

Aşkın sırrı içinde gizlidir.

Nazlı damat biraz dayan.

Param çıkar, keki kes.

<https://www.youtube.com/watch?v=B6DAJW17xtw>, Erişim Tarihi: 12.10.2023, Çev. T. Kişisel Görüşme, 29.10.2022.

²² Gelenek olarak böyledir. Damada pasta bıçağını vermezler, para vermesi lazım. Orta Asya'da, İran'da da var, Afganistan'da da var. Özbekistan'da var mı yok mu bilmiyorum. Bütün düğünlerde oluyor, pasta kesmeden önce genelde gelinin kız kardeşi oynar. (T. Kişisel Görüşme, 08.10.2022)

Şekil 5. Eşli Dans

Kaynak: Kişisel Arşiv, 22.07.2018

Şekil 6. Bıçak Dansı

Kaynak: Kişisel Arşiv, 22.07.2018

eğlence içerisinde Özbek, Afgan ve Türk kültürlerine dair melez kültürel pratiklerin uygulandığı, kullanılan şarkıların kısıtlı bir listeden oluşarak tekrar ettiği saptanmıştır. Şarkıların geneli Tacik dilindeyken, bir tanesi Özbekçe, Ankara oyun havaları ile açılış dansı ise Türkçe örneklerden oluşmaktadır. Şarkı sözlerinin genel itibarı ile düğün ve nişana dair anlamlı sözler içermediği, yalnızca dans amaçlı hareketli parçalar olması ile tercih edildiği görülmektedir. Bu durum görüşülen Özbeklerce de dile getirilen bir durum olmuştur ki Afganistan müziği İrani, Arap ve Hint kültüründen unsurlar barındırması sebebi ile eski zamanlarda şiir üzerine geliştirilen bir şarkı söyleme geleneği olarak tasavvuf kültürünü yansıtmaktadır. “Afgan müziği büyük ölçüde şarkılardan oluşur. Bununla birlikte, sözel olmayan müziğin de önemli bir repertuarı vardır. Bu ülkenin müzik kültüründe şiirin özel bir yeri vardır. İran ile de pek çok benzerliği olan Fars şiirinin mirası, halk arasında büyük önem taşır” (Amiri, 2020, s. 34). Geleneksel müziklerin zamanla Afganistan’da da günümüz popüler müzik akımlarından etkilenerek değiştiğini ve bu durumdan rahatsız olduklarını belirten Özbek göçmenler, eski zamanlarda ünlü şairler, filozof ve Sûfiler tarafından yazılan sözlerin icra edildiğini ve bu sözlerin anlamlı olduğunu ancak yeni popüler şarkılarda sözlerin hiçbir anlamı olmadığını ve değerinin de kalmadığını aktarmıştır.²³ Amiri de (2020, s. 35) Afganistan pop müziği ile ilgili şunları söyler:

Geniş bir dinleyici kitlesine sahip yeni bir tarzdır. Bu tarz, 1921’de Afganistan Radyosunun kuruluşundan bu yana ortaya çıktı. Pop müziği, özellikle 1940’tan sonra çeşitli Batı enstrümanlarının tanıtılmasından sonra gelişti. O zamanlarda Afganistan Radyo ve Televizyonunda, bu tür şarkıcılara ve bu tarza amatör deniyordu.

Eski zamanlara dair, Afganistan’daki müzik pratikleri hakkında yapılan görüşmede ise, insanların nişan, düğün gibi eğlenceler dışında da evlerde toplanarak müzikli sohbetler düzenledikleri belirtilmiştir. Misafir ağırlama, bebek

²³ Bakıyorum Türkiye’de de rap diye bir müzik var, bir rapçi gelirse buraya bakıyorsun meydanlar dolmuş herkes orada hazır. Ama normal bir [geleneksel] şarkı, türkii olsun sayılı kişiler, kimsenin ilgisini çekmiyor. Bizim orada da çoktur, buraya geldim burada da aynı şekildedir. Müzik eskiden gelen bir şeydir, daha çok o zamanlar anlamlı şiirler

söyleniyormuş, bir şeyler ifade ediyormuş en azından ne demek istiyor adam, maksadı ne, amacı ne. Şimdi bazı şiirlerde [şarkı sözü] bakıyorum ne ifade etmek istiyor anlayamazsın. (A. Kişisel Görüşme, 23.10.2022)

doğumu, özel günler ve sohbetli toplantılarda kadınlar ev içlerinde eğlenceler düzenlemekte, duara/daire-def ve tabla gibi enstrümanlar ile şarkılar söyleyerek dans etmektedirler.

Def kelimesinin aslı daf olup, Farsça'dır. Arapça'sı daire'dir. Daire şeklindeki tahta bir kasnak üzerine ince deri gerdirilmesi ile elde edilen basit ve vurmali bir müzik aleti olduğundan bu ismi almıştır. Sümerlerden beri bütün eski coğrafyada bilinen def günümüzde de diğer bütün Afganistan halkları ile beraber bu ülkede yaşayan Türkler tarafından da kullanılmaktadır. Diğer bölge ülkelerinde olduğu gibi müzik icra edenlerin severek kullandıkları def, özellikle kadın ve genç kızların, aile eğlenceleri ve düğünlerde çaldıkları müzik aleti olarak öne çıkmıştır. (Akyüz, 2016, s. 167)

Kadınlar arasında sesi güzel, şarkı söylemeyi seven ve performansı ile bilinen kadınlar bilhassa bu toplantılara davet edilmektedir. Ancak yönetim biçiminin değişmesi ve dini kaideler sebebiyle kadınların şarkı söyleyip enstrüman çalmaları günah sayılmış, can güvenliklerinden endişe eden kadınlar bu sebeple müzikli toplantılara katılmayı bırakmıştır. Kaynak kişinin annesi, bahsedilen kadınlardan biridir ve şarkı söyleyip insanları eğlendirmeyi çok sevdiğini ancak artık bundan korktuğunu belirtmiştir. Kaynak kişinin eşi de Afganistan'daki müzik geleneği ve yeni dönem uygulamaları hakkında önemli bilgiler paylaşmıştır.²⁴ Eski zamanlarda Afganistan'da müzik eğitimi medreselerde verilmekte ya da üstatlar tarafından meşk usulü ile bireysel müzisyenler yetiştirilmektedir. Daha sonra başkentte bulunan tek üniversitede, güzel sanatlar bölümü içerisinde müzik bölümü açılmıştır ancak ders verecek hoca sayısı yeterli değildir ve mevcut öğretmenler de yurt dışında eğitim görerek gelmiştir. Popüler sanatçılar ise alaylıdır ve *Afganistan'ın Yıldızları* gibi ses yarışmalarından çıkan isimlerdir. Günümüzde Taliban ile birlikte gelen sıkıyönetim sebebiyle ülkede müziğe dair hiçbir etkinlik yapılmamaktadır. Afganistan'ın sanatçı, müzisyen ve şarkıcıları kaçarak ülkelerini terk etmiştir ve Afganistan'da artık mesleki olarak müzik icra edilmemektedir. Bu durumla ilgili Özbek göçmenler, ülkelerinde tanıdıkları, bildikleri sanatçıların artık yurt dışından yayınlar yaptıklarını aktarmıştır.

Geleneksel enstrümanlara yönelik bulgulara göre; Özbeklerin yoğunlukla yaşadıkları Afganistan'ın kuzeydoğusunda bulunan Katagan bölgesinde rastlanan enstrümanlar *Gıçek* (Gıçek/Gıçak), *Tabla/Çift Tabla* (Hint tablası), *Dambıra* (Dombra)dır. Bir Orta Asya çalgısı olan dombra; Özbek, Türkmen, Kırgız, Kazak ve Moğol halklar tarafından milli bir çalgı olarak benimsenerek icra edilmektedir. Yukarıda bahsi geçen gıçek, tabla ve dombra, eski zamanlarda üçü birlikte, erkekler tarafından icra edilmektedir. Kadınlar ise def ve tabla gibi ritim enstrümanları çalmaktadır. Çalgı performanslarında toplumsal cinsiyete yönelik bariz bir söylem ile karşılaşılması olmasına rağmen, kadınların ana müziği veren telli, yaylı ve üfleli enstrümanları çaldıklarına dair bir bilgi alınamamıştır. Sarkissian da bahsi geçen konu özelinde Afgan müzisyen kadınlara dair bir tespit bulunur; "Genellikle kadınlar tarafından çalınan daire(daire), erkekler tarafından vurma enstrümanlar eşliğinde çalınmadığı sürece 'gerçek' bir çalgı olarak kabul edilmez. (akt. Alkar, 2011, s. 12) Bunun dışında *Harmoniye* (Harmonium) ve çift tabla Güney Afganistan ve Pakistan sınırında, *Kavali* (Kavvali/Qawali) müziği olarak bilinen Hindistan ve Pakistan tasavvuf müziğinde icra edilmektedir.

Afganistan kültürü, sınır komşusu olan Hint alt kıtasının kültür altyapısından ciddi olarak etkilenmiştir (. . .) Bu sebeplerden dolayı Afganistan'da Hint enstrümanlarından bazıları yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu aletler; harmonia (هارمونه), tabla coreyi (ی جوره طبله), dilruba (دلر با), sareng (سارنگ), sitar (سنتار), surud (سرود), sentur (سنتور), tampoline (تامپوره), olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabla coreyi ve harmonia Afganistan'daki Türki topluluklar tarafından da kullanılmaktadır. (Akyüz, 2016, s. 169-170)

Bu veriler ışığında da Afganistan müziğine dair homojen bir kültür ve performanstan bahsetmenin mümkün olmadığı İrani, Hint, Pakistani, Arap ve Türk kültürlerine ait sembollerin birbirlerine uyumlandığı görülmektedir.

Farklı etnik kökene sahip toplulukların yaşadığı Afganistan'da zaman zaman hükümetlerce müziğin yasaklandığı dönemler olmuş olsa da zengin bir müzik kültüründen de bahsetmek mümkün. Ülkede farklı dilleri konuşan toplumların oluşu, her etnik grubun kendine has müzik kültürünü ortaya koymuş ve Afgan müziğinin zengin bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır. Çeşitli vurmali, nefesli ve yaylı müzik aletlerinde Hint, İran ve Orta Asya kültürlerinin etkisi görülür. (Daşgın, 2020, s. 29)

Afganistan müziği ve enstrümanlarının geniş bir kültür havzasına yayılması sebebiyle pek çok halktan unsur ve enstrüman görülebilmekte, başlıca çalgılar arasında Rubab, Dutar, Tambur, Dombra, Gıçek, Daire (def) belirtilmektedir. "Rabab, Afganistan'ın ulusal enstrümanıdır ve elle veya yayla çalınan kısa bir arp ile telli bir sazdır. Tambur, dotar ve

²⁴ Şimdi bu yeni dönem, Taliban döneminden dolayı müzikle alakalı karşı zaten, yasak. Böyle bir yasak koymuşlar mesela araba içinde kimse müzik kaseti çalamaz. Restoran-

larda, otellerde, eğlence yerlerinde müzik çalamaz, yasaktır. Kimsenin yanında cebinde, çantasında müzik kaseti, cdler, aletler bulunamaz. (A. Kişisel Görüşme, 23.10.2022)

damboura gibi uzun saplı yaylı çalgılar ile perküsyon ve ghijak gibi kavisli kulplu yaylı çalgılar da yaygındır” (Amiri, 2020, s. 36).

Sonuç

Türkiye’ye göç ederek gelen Afganistanlı Özbek göçmelerin Eskişehir’de gerçekleşen nişan eğlencesi üzerine yapılan vaka analizinde, müzikal pratiklere yönelik incelemeler sonucu; çalışma göç, mekân taşıma, yeniden inşa ve etkileşim kavramları üzerine odaklanarak etnografik verilerle birlikte işlenmiştir. Özbek göçmenlerin geldikleri bölgelere kültürel sembol ve pratiklerini taşıyarak bu bölgede yeniden inşa ettikleri gözlemlenmiş ve bu durum mekân taşıma kavramı ile ifade edilmiştir. Özbek göçmenlerin nişan pratiğinde gözlemlenen ilk semboller arasında Özbek pilavı ve tülbent içinde nişan şekeri yer almaktadır. Dil önemli bir sembol olarak kültürel melezliğin gözlemlendiği pratikler içerisinde, öyle ki şarkılarda Tacik dili örneklerinin çoğunlu ile bir adet Özbekçe şarkı bulunması, ülkede dil bazlı bir baskı ve asimilasyon girişimlerini destekler görünmektedir. Şarkılar Farsçanın bir lehçesi olan Dari/Tacik dili örneklerinden oluşmasına rağmen dansın Kuzey Afganistan Özbek bölgesine ait olduğu söylenmiştir. Parçaların yalnızca müzikal ve tımsal özellikleri itibari ile dans etmek üzere seçilmiş olması ve anlamlı sözler içermemesi ancak; Rubab, Dombra gibi çalgıların yanı sıra mekân ve bölge isimlerinin şarkılarda geçmesi önemli kültürel semboller arasındadır. Afganistan kültürüne dair nişan ve düğün pratikleri içerisinde *Ahesta Bero* eşliğinde gelin ve damadın mekâna girişi, *bıçak dansı* ile pasta kesme merasimi yer almaktadır.

Göç sonucu oluşan kültürel etkileşim ve değişim sürecine yönelik bulgulara göre; Afganistanlı Özbek göçmenler tarafından, yerleşilen bölgenin dans ve müzik uygulamalarına yönelik istendik bir davranış ve adaptasyon görülmektedir. Özellikle Türkçe bir şarkı ile gerçekleşen açılış dansı ve Ankara oyun havaları, bahsi geçen uyum sürecine yönelik önemli pratiklerdir. Afganistan müzik kültürü özelinde ise, çalınan başlıca geleneksel enstrümanlar, Rubab, Dutar, Ğıcek, Tabla, Dombra, Duara (Daire) şeklinde belirtilmiştir. Afganistan’ın çokkültürlü etnik yapısı ve çevre kültürler ile girmiş olduğu etkileşim, melez kültürel pratikler meydana getirmekte, bu durum parçalardaki Hint, Arap ve Batı kültürlerine dair müzikal unsur ve enstrüman çeşitliliğine de yansımaktadır.

Yapılan Türkçe literatür taramasında Afganistan müzik kültürü hakkındaki kaynakların oldukça sınırlı olduğu saptanmış ayrıca Türkiye özelinde Afganistanlı Özbek Göçmenlerin müzik kültürleri ve performansına dair bir çalışmaya rastlanmamıştır ancak Hatay ve Şanlıurfa illerindeki Özbek göçerler hakkında kültür, değişim ve adaptasyon odaklı çalışmalar bulunduğu görülmüştür. Yine de Türkiye’de göçmen kültürler ve müzik hakkında çoğaltılacak çalışmaların, kültürel çeşitliliği saptamaya ve müzik bilim çalışmalarında göç, kültürel etkileşim, değişim ve uyum süreçlerini anlamlandırmaya vesile olacağı düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Yazarın ORCID ID'si / ORCID ID of the author

Ezginur KÜÇÜKDÜRÜM 0009-0006-0432-7838

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Akın, B. (2018). Kültürel bellek ve müzik. *Eurasian Journal of Music and Dance*, (13), 101-117.
- Akyüz, M. (2016). Afganistan'da kullanılan müzik aletleri. БГУ жарчысыб, Вестник БГУ , No 3-4(37-38), подписной индекс 77382, (165-170). Kyrgyzstan: Bishkek Humanities University.
- Alkar, R. (2011, Haziran). *Müzik ve toplumsal cinsiyet: "Farklı kültürlerin müzik pratiklerinde kadının konumu"*. 6. Karaburun Bilim Kongresi'nde sunulan bildiri, İzmir
- Amiri, A. J. (2020). Afganistan müziği. *Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, Mülteci Bülteni, Afganistan Özel, Sayı 4, Kış*, 34-37.
- Coşkun, M. ve Çetin, B. (2022). Özbek asıllı Afgan göçmen kadınlarda toplumsal cinsiyet rollerine göre mekân kullanımı ve kültürel adaptasyon sorunları: Ovakent örneği (Hatay). *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49(19), 386-410.
- Daşgın, S. (2020). Afgan kültürüne dair. *Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, Mülteci Bülteni, Afganistan Özel, Sayı 4, Kış*, 28-29.
- Dikmen, F., Topaloğlu, Y., Atalay, İ., Bosnalı, S. (2019). Hatay/Ovakent Afganistan göçerlerinin kültürel evrilmesi üzerine. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Bahar Sayı: 23*, 47-72.
- Göçmez, E. (2008). *Afganistan'dan gelen göçmen Özbekler'in sosyo-kültürel ve dini hayatları üzerine sosyolojik bir araştırma (Hatay ili Ovakent beldesi örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya.
- Gökulu, G. (2019). Sembolik etkileşimci teorinin gündelik yaşam sosyolojisine katkıları. *Ekev Akademi Dergisi*, 80(23), 173-190.
- Hatunoğlu, N. (2022). Afgan tarih yazımının kavramsal sorunsalları üzerine bir değerlendirme. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 55-70.

Atf Biçimi / How cite this article

Kucukdurum, E. (2023). Mekânsal taşıma ve yeniden inşa sürecinde bir göçmen eğlencesi: Eskişehir Özbek/Afgan nişan örneği. *Konservatoryum – Conservatorium*, 10(2), 103-115. <https://doi.org/10.26650/CONS2023-1374485>